

Вразлива людина: альтернативні методи супроводу на шляху самореалізації

А. Гнедков А., О. Жукова

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет психології, кафедра педагогіки*

У всі часи існування соціуму актуальною залишалася проблема надання допомоги вразливим людям. Зміни, що відбуваються в розвитку суспільства, завжди мали вплив на пошук шляхів допомоги тим верствам суспільства, які її потребують. На сьогодні питання про прийняття соціумом вразливих людей (соціально незахищених, осіб з обмеженими можливостями та інвалідів, яким притаманна низка психологічних проблем), є дуже гострим. Під категорією «інвалід», зазвичай, розуміють «...людину з різними порушеннями чи захворюваннями (синдром Дауна, аутизм, фізичні недоліки у вигляді втрати слуху, зору, порушень опорно-рухового апарату» [5, с. 371]. Вразливі верстви населення і, зокрема, інваліди, в повній мірі не можуть насолоджуватися життям через низку факторів: неготовність суспільства приймати інклюзію (тобто забезпечувати ступінь участі індивідів у суспільному житті, насамперед тих, які мають певні труднощі в психофізичному та соціальному розвитку), відсутність почуття відповідальності, емпатії, а також розуміння того факту, що кожна людина є найвищою цінністю життя. Отже, проблема фізичного, психічного та ментального здоров'я вразливих людей, окреслення векторів їхньої самореалізації у суспільстві є вкрай актуальною.

У площині зазначеної теми ми вважаємо за доцільне постановку наступних цілей:

1) висвітлити сутність принципів розвитку і формування особистості вразливих людей з метою їх подальшої самореалізації;

2) визначитися із можливими способами прийняття себе та методами інтеграції цієї верстви населення в соціум на прикладі роботи громадського об'єднання «Емаус»;

3) вказати на ефективні форми роботи у цьому громадському об'єднанні з вразливими людьми для їхньої подальшої самореалізації.

Першорядне значення для розв'язання поставлених нами завдань мають дослідження, спрямовані на з'ясування сутності проблеми розвитку вразливих людей (безпритульних, розумово відсталих, інвалідів, дітей сиріт, наркозалежних). Яскравим прикладом таких робіт є праці Жана Воньє і Дона Ньокки, які намагалися вказати на можливі шляхи виходу із складних ситуацій цієї верстви населення [3].

Нажаль, і в умовах сьогодення працівники в дитячих будинках та закладах інтернатного типу дуже часто сприймають дітей не як здатних до дії, а як слабких та уразливих, тим самим ставлячи хрест на їхньому житті. Досвід європейських країн дає можливість зрозуміти, що вразливі верстви населення (інваліди, сироти, наркозалежні) не є тягарем. Одним із таких яскравих прикладів є школа «La Trassia» в Італії, працівники якої займаються розвитком дітей, їх інтеграцією в соціум та прийняттям маргінальних груп.

У нашій роботі ми пропонуємо акцентувати увагу на тих способах та методах, що сприяють процесам розвитку і формування вразливих, їх самосприйняттю й самореалізації на прикладі досвіду Громадського об'єднання (ГО) «Емаус».

Аналіз досвіду роботи ГО «Емаус» дозволяє стверджувати думку про те, що вказане громадське об'єднання вибудовує власну діяльність на принципах розвитку і формування особистості вразливих з метою їх подальшої самореалізації, які у свій час було виокремлено у праці О. Безпалько [2]. Під самореалізацією ми розуміємо «найбільш повне виявлення особистістю власних індивідуальних та професійних можливостей» [1, с. 118]. Дослідниця

О. Безпалько акцентує увагу на двох групах принципів роботи з вказаними верствами населення у загальноосвітніх закладах [2, с. 55]. До складу першої групи увійшли принципи забезпечення сприятливих умов для дитини (оптимізму, безбар'єрного середовища, толерантності, гуманізму, коректної термінології, конфіденційності, родинно-орієнтованого супроводу). Другу групу складають принципи організації навчання та розвитку дитини (урахування відмінностей розвитку, міждисциплінарного підходу, корекційно-компенсаційної спрямованості навчання, індивідуалізованого навчання, допомоги та підтримки, поваги до особистості в поєднанні із вимогливістю до неї та соціальний супровід). Під соціальним супроводом ми розуміємо «вид соціальної роботи, яка спрямована на здійснення соціальної опіки та патронажу соціально незахищених категорій дітей і молоді з метою подолання життєвих труднощів та підвищення їх соціального статусу» [4, с. 14].

Вказані групи принципів розповсюджуються не тільки на дітей, а й на дорослих, які не можуть самостійно подолати кризову ситуацію та потребують допомоги. Згідно з нашими поглядами, діяльність ГО «Емаус» (місія - надання допомоги інвалідам, безпритульним, безробітним, залежним, неповносправним, тобто усім, хто з якихось обставин опинився на «узбіччі» соціуму, а також можливості віднайти свою гідність у суспільстві, прийняти кожну людину такою, як вона є, сприяти її самореалізації) побудована саме на цих принципах.

З метою реалізації та самореалізації власних можливостей соціально вразливих верств населення в ГО «Емаус» використовують наступні форми та види робіт [6]:

- акції солідарності (вулична робота з метою ресоціалізації бездомних та бідних; організація Різдвяних та Великодніх трапез, до яких долучаються ресторатори, приватні особи, підприємці, компанії та церковні парафії, організації, члени яких можуть надати матеріальну та фінансову допомогу;

свята Святого Миколая для безпритульних дітей, де хтось з волонтерів «перевтілюється» у Святого Миколая);

- гаражні розпродажі, що створюють певні можливості для збору коштів та залучення до благодійних справ якнайбільше людей. Ця “вигідна благодійність” дозволяє отримати кошти від продажу вживаних речей та використати їх на реалізацію інших соціальних проєктів;

- покази мод, що можуть відбуватися разом із гаражними розпродажами за гаслом «Непотрібних речей та непотрібних людей не буває!», демонструють прояв надії безпритульних людей відновити не тільки «життя» речей, а й власне життя, заявити про своє бажання бути потрібними та активними членами суспільства;

- організація футбольних змагань та турнірів серед бездомних та між реабілітаційними центрами;

- екологічні акції, що мають спрямування на збір сміття;

- зустрічі з Папою (10-13 листопада 2016 р., під час якої вразливі люди отримали особисте благословення від Папи Франциска);

- дитячий театр за активною участю мешканців спільноти та волонтерів, задіяність в якому надає учасникам віру у власні можливості, розкутість, впевненість;

- мистецька фоса або ярмарка мистецьких виробів, де представники спільноти мають можливість продавати сувеніри, виготовлені власноруч;

- фотовиставки «небезликі» з метою показати внутрішній світ людини, яка має певні труднощі, представити її як особистість із різнобарвним внутрішнім світом та мріями;

- виставка меблів, на якій демонструються речі, відреставровані за допомогою бездомних людей тощо.

Отже, все зазначене дає підстави стверджувати думку про те, що діяльність ГО «Емаус» сприяє процесу самореалізації вразливих людей,

позиціонуючи альтернативний, не схожий на державний підхід вирішення й розв'язання тих проблем, що постають у соціумі на даному відрізку часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Г.А., Вяликова Г.С., Тютюкова И.А. Самореализация. *Краткий педагогический словарь: Учебное справочное пособие.* Москва: В. Секачев, 2007. С. 118.
2. Безпалько О.В. Інклюзія. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери.* 2-ге вид. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. С. 54-55.
3. Жак Ванье, Стэнли Хауэрвас. Жити мирно серед насильства. Київ: Дух і літера, 2016. 136 с.
4. Лактіонова Г.М. Соціальний супровід. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери.* 2-ге вид. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. С. 184-185.
5. Мустаева Ф.А. Основы социальной педагогики. Москва: Академический проект, 2001. 416 с.
6. Спільнота взаємодопомоги «Емаус-Оселя». URL: <http://emaus-oselya.org/ua/> (дата звернення: 04.10.2019).